Pare i mare en el mirall dels refranys: rols, valors i tensions en la saviesa popular

Lucie KUZMOVÁ
Universitat Masaryk de Brno (República Checa)
lkuzmova@mail.muni.cz || https://orcid.org/0000-0002-5492-9662

Recibido: 18/07/2025 || Aceptado: 02/08/2025

Resum: L'estudi pretén contribuir a la paremiologia catalana i oferir una visió de les relacions familiars i dels valors socials transmesos pels refranys que inclouen tant la figura paterna com la materna. Alhora, es vol observar la connotació de la figura de la mare en relació amb la del pare, ja que hi ha estudis que constaten que els refranys solen ser més severs amb les dones que amb els homes. Els resultats obtinguts mostren un ventall ric de temes en què els dos progenitors i la seva relació mútua, la relació amb els fills i la seva actitud educativa són tractats des de perspectives diverses, amb connotacions tant positives com negatives, fet que reflecteix diferents circumstàncies de la vida de les persones pertanyents a una cultura determinada. Els refranys analitzats, tot i que en alguns aspectes poden ser considerats un reflex d'una societat patriarcal, no segueixen una orientació obertament irrespectuosa o misògina.
Paraules clau: Paremiologia. Refrany. Pare. Mare. Català.

Titre : « Père et mère dans le miroir des proverbes : rôles, valeurs et tensions dans la sagesse populaire».
Résumé : L'étude vise à contribuer à la parémiologie catalane et à offrir une vision des relations familiales ainsi que des valeurs sociales transmises par les proverbes qui incluent à la fois la figure paternelle et maternelle. En même temps, elle vise à observer la connotation de la figure de la mère par rapport au père, car il existe des travaux qui constatent que les proverbes ont tendance à être plus durs avec les femmes qu'avec les hommes. Les résultats obtenus révèlent une riche palette de thèmes dans lesquels les deux parents et leur relation mutuelle, la relation avec les enfants et leur attitude éducative sont abordées sous différentes perspectives, avec des connotations positives et négatives, ce qui reflète différentes circonstances de la vie des personnes appartenant à une culture déterminée. Les proverbes analysés, bien que sous certains aspects ils puissent être considérés comme un reflet d'une société patriarcale, ne présentent pas une orientation ouvertement irrespectueuse ou misogyne.
Mots-clés : Parémiologie. Proverbe. Père. Mère. Catalan.

Title: "Father and mother in the mirror of proverbs: roles, values, and tensions in popular wisdom."
Abstract: The study aims to contribute to Catalan paremiology and provide a view of familial relationships and the social values transmitted by proverbs that include both the paternal and maternal figures. At the same time, it seeks to observe the connotation of the mother's figure in relation to the father, as there are studies that show that proverbs tend to be harsher on women than on men. The results obtained demonstrate a rich range of themes in which both parents and their mutual relationship, their relationships with the children, and their educational attitudes are treated from different perspectives, with both positive and negative connotations, reflecting different circumstances of the lives of humans belonging to a certain culture. The analyzed proverbs, although in some respects they can be considered a reflection of a patriarchal society, do not follow an overtly disrespectful or misogynistic orientation.
Keywords: Paremiology. Proverb. Father. Mother. Catalan.

INTRODUCCIÓN

Els refranys transmeten la saviesa del poble i, per aquesta raó, resulten molt útils per analitzar els costums socials i l'actuació d'una determinada comunitat lingüística. Representen models d'opinió que es transmeten de generació en generació i indueixen a la reflexió.

L'experiència de la dinàmica relacional entre pare i mare és comuna a una gran part de la població i ens acompanya en la vida quotidiana. Com diu un dels refranys *Cada u és d'un pare i una mare*, que literalment manifesta el fet que el pare i la mare són imprescindibles per a la vida de qualsevol humà (encara que el sentit figurat del refrany és diferent, com es veurà en l'anàlisi que segueix). El pare i la mare representen una de les relacions socials primàries que poden orientar el desenvolupament integral de les persones (Rodríguez i Moreno, 2016). Ara bé, com diu un dels refranys *Cada u és d'un pare i una mare*, el qual posa de manifest que cada persona i cada família pot transmetre valors i normes diferents d'una altra.

El present treball pretén observar com els refranys catalans reflecteixen les relacions familiars i els valors socials a partir de la consideració de la figura dels pares. També es pretén oferir una visió de la simbologia idiomàtica de la figura de la mare i del pare, tant en la seva relació mútua com en la relació amb els seus fills. Hi ha treballs que constaten una orientació clarament misògina en els refranys que fan referència a la figura de la dona (Echevarría Isusquiza, 2011: 250; Oriol Carazo i Sunyer Molné, 2018). Fernández Poncela, que estudia els refrany catalans, també reconeix que aquests són més severs amb la figura femenina (2004: 22), mentre que alguns autors, com Amades (2004 [1936]), consideren que la dona és tractada amb més respecte només en els temes familiars. En aquest treball volem comprovar quina és la seva posició respecte a la figura del pare dels seus fills en els refranys catalans.

1. NATURALESA DEL TERME *REFRANY*

El refrany és un dels hipònims de la parèmia. Les parèmies són «unidades fraseológicas constituidas por un enunciado breve y sentencioso, que corresponde a una oración simple o compuesta, que se ha fijado en el habla y que forma parte del acervo socio-cultural de una comunidad hablante» (Sevilla Muñoz i Crida Álvarez, 2013: 106). Segons Corpas Pastor (1996: 148), el refrany és «la paremia por excelencia, pues en él se dan las cinco características definitorias [...]: lexicalización, autonomía sintáctica y textual, valor de verdad general y carácter anónimo». J. Sevilla Muñoz (2002: 71) defineix el refrany com

> […] un enunciado breve y sentencioso memorizado por los hablantes; destaca principalmente por ser popular, repetitivo, de temática general y práctica, estructura por lo general bimembre y por poseer elementos mnemotécnicos que facilitan su memorización; en muchos casos es metafórico y puede ser jocoso. En cuanto a su léxico es sencillo, coloquial y, a veces, arcaico.

Els refranys es poden classificar en dos grups, d'acord amb uns criteris temàtics i semàntics (J. Sevilla Muñoz i Cantera Ortiz, 2002): d'una banda, els *refranys d'abast general*, i, de l'altra, els *refranys de l'abast reduït*. Al primer grup pertanyen refranys de temes més universals que són sovint portadors de sentit metafòric i poden ser aplicables a un ventall ampli de situacions. Segons els autors, solen representar temes morals, mèdics i econòmics. Els del segon grup, els d'abast reduït, es limiten espacialment i temporalment a determinats grups de parlant dins d'una comunitat lingüística. Se'n poden distingir 4 subtipus: els temporals i meteorològics, els laborals, els supersticiosos i els geogràfics.

L'estructura bimembre, un dels trets característics del refrany esmentats més a munt, pot estar representada per la presència de dos elements lèxics en algunes llengües, com el català o el romanès. Fontana i Tous (2018: 149) proposa en aquest cas la denominació *refrany mínim* i s'hi refereix a la «unitat paremiològica amb sentit ple, formulada amb verb explícit o bé elidit, i que s'enuncia amb el mínim nombre possible de components». No obstant això, aquest tipus d'estructura no forma part del corpus del present treball.

2. METODOLOGIA

Els refranys sotmesos a l'anàlisi es van recollir de recursos digitals d'accés lliure com la *Paremiologia catalana comparada digital* (Pàmies i Riudor, 2020-2025), un espai de constant actualització, i *El Refranyer* (Gargallo Gregori, 2025). Es van seguir els criteris següents:

- el refrany havia d'incloure simultàniament les paraules clau *mare*[1] i *pare* per tal de permetre una comparació eficaç, que aportés similituds o diferències clares en el tractament de les dues figures paternals clau de l'anàlisi
- s'havia de tractar d'un refrany segons les característiques definides a l'apartat teòric d'aquest treball (de manera que no s'hi inclouen frases fetes, cantarelles, endevinalles, etc., tot i que apareguin a les col·leccions esmentades i continguin els mots clau)
- les variants properes no es consideren apart com a mostres independents, ja que les repeticions no haurien afegit cap valor especial als resultats, alguns dels refranys compten amb variants estructurals molt variades, tanmateix, aquest aspecte no és objecte d'estudi del present treball
- no es tenen en compte els refranys que inclouen les paraules *mare* i *pare*, però que no es refereixen a les relacions interpersonals dins de la família, és a dir, que no al·ludeixen realment a la figura materna o paterna[2].

A partir d'aquests criteris, s'han reunit 28 refranys catalans. Els 28 refranys analitzats s'han distribuït en tres grups temàtics més generals segons els seu contingut principal, és a dir, la relació entre la mare i el pare, la relació entre els pares i els fills i l'educació dels fills. Aquests temes centrals es concretaran, s'aportaran els diferents matisos i es comentaran totes les parèmies recollides. Al llarg de l'anàlisi s'interpretarà el seu significat i s'estudiaran els temes interpersonals i valors socials que reflecteixen. Finalment, es dedicarà un petit apartat a discutir la possible interpretació misògina d'alguns dels refranys disponibles**,** amb l'objectiu de concloure quina orientació de la relació mare-pare es reflecteix en aquest petit corpus d'estudi.

3. ANÀLISI

3.1. Relació entre la mare i el pare

Com veurem a continuació, els refranys d'aquest grup es refereixen al repartiment de rols i responsabilitats dins la família tradicional, a la posició de la figura materna o paterna respecte a la resta de la família i al suport familiar, així com a la problemàtica de la paternitat.

Pel que fa a la visió i al repartiment dels rols familiars s'hi refereixen els dos refranys següents.

[1] A l'estudi de la simbologia de la figura de la mare s'hi dedica, per exemple, en espanyol i en dialectes italians Miccoli (2023).

[2] Per exemple, no es consideren els refranys com *L'ocasió és la mare dels lladres; el descuit, el pare*, en el qual la idea clau és l'oportunitat que convida a cometre una acció, sovint negativa. Aquest tipus de refranys no té res a veure amb els valors familiars.

Aixovar de mare i hisenda de pare. El refrany reflecteix l'estructura de la societat tradicional pel que fa a la transmissió patrimonial, en què els rols familiars estaven molt definits. La divisió de responsabilitats indicava que la mare s'encarregava de preparar el que era necessari per a la vida domèstica de la filla que es casava, mentre que el pare aportava els béns econòmics o immobles.

Mort de pare casa no desfà, però si mort la mare es desfarà. Aquest refrany demostra la concepció tradicional dels rols familiars dins la llar i reconeix la importància fonamental de la figura materna en la vida familiar. Vol dir que la mort del pare no trenca l'estructura familiar ni la convivència domèstica, que pot continuar funcionant, ja que el pilar de la llar és la mare, qui manté la cohesió familiar, organitza el dia a dia domèstic i sovint manté l'equilibri emocional dins la casa.

Dins dels refranys que parlen sobre la posició de la mare i del pare respecte a la resta de la família i al suport familiar, s'hi poden detectar diferents matisos.

D'una banda, hi ha refranys que es refereixen a la posició precària de la figura del pare en determinades circumstàncies familiars; de l'altra, hem trobat un refrany que enuncia la mala sort d'algunes mares. No obstant això, encara que l'entorn familiar pot generar situacions conflictives, també hi ha refranys que denoten respecte o lleialtat familiar, com indica el darrer refrany d'aquest subapartat.

Els refranys que remeten a una situació familiar potencialment complicada sovint inclouen el rol de gènere, i reflecteixen el fet que els pares, és a dir, la figura masculina, de vegades es troben envoltats de dones amb caràcter fort o molt unides.

Dues filles i una mare, tres dimonis per a un pare. En aquest refrany es presenta la idea que les dones de la família poden formar una mena d'aliança o tenir una presència forta que fa que el pare es trobi en desavantatge o en una situació difícil.

El mateix significat es troba en *Tres filles i una mare, pobre pare*. Hi ha moltes variants d'aquests refranys, que es refereixen al fet que les dones es posen d'acord entre elles.

Quan el pare plora, la mare riu. Expressa una idea de desacord o manca d'harmonia en la gestió de situacions familiars o educatives. Indica que, de vegades, no és fàcil mantenir la complicitat dins la llar. Els refranys anteriors presenten l'oposició mare-pare , o també dona-home, com una realitat potencialment problemàtica.

Quina desgràcia de mare: tres filles monges i el pare frare. El refrany fa referència a la frustració de dones que tenen mala sort amb la família o quan la seva vida familiar trenca amb les expectatives socials i els valors tradicionals.

Com ja s'ha indicat més amunt, a banda de reflectir diferències d'opinió o d'actitud, també hi ha refranys que apunten a l'equilibri familiar, com el següent.

No diguis mal de la mare, que és afrontar a ton pare. El refrany transmet un missatge de respecte i lleialtat familiar. És una defensa de la cohesió familiar, ja que la família es concep com una unitat.

La paternitat es veu tractada de dues maneres no gaire allunyades.

Els dos refranys següents suggereixen que, quan els fills s'assemblen clarament al pare, es dona credibilitat a la fidelitat de la seva parella, ja que no hi ha dubte sobre la paternitat. La semblança física funciona com a prova de filiació. És una manera de reforçar la imatge d'honestedat de la mare.

El fill que s'assembla al pare, honra la mare.

Quan el fill s'assembla al pare, treu de dubtes a la mare.

L'altre tema que apareix és el dubte sobre la paternitat.

Mare, segura; pare poder. Aquest refrany juga amb la idea que, en les societats tradicionals, la maternitat és evident, però la paternitat pot ser qüestionada. S'introdueix el dubte o la incertesa sobre qui és realment el pare, ja que la paternitat depèn de la confiança o de la semblança física, com indiquen els refranys anteriors.

Els refranys analitzats ofereixen una visió profunda de la cultura tradicional, on la mare és el centre emocional i organitzatiu de la família, mentre que el pare representa l'autoritat econòmica. Tot i que es reconeixen tensions i desequilibris dins la dinàmica familiar, també s'hi expressa la importància de la cohesió, el respecte i la fidelitat com a valors fonamentals. Aquest corpus refranyístic reflecteix, en definitiva, una estructura familiar jeràrquica i marcada per rols de gènere força definits.

3.2. Relació entre els pares i els fills

La relació entre els pares i els seus descendents es concentra al voltant de tres temes principals. Són la transmissió de trets i defectes, l'amor dels progenitors i el conflicte generacional.

La majoria dels refranys analitzats es refereix al fet que els fills s'assemblen als progenitors, ja que n'hereten les qualitats tant positives com negatives. A continuació, veurem els refranys que serveixen per parlar de l'herència de trets familiars.

Si el pare és fetge i la mare freixura, a qui s'ha de semblar la criatura? El refrany fa referència al fet que els fills sovint emmirallen les qualitats (o mancances) dels pares. Aquest refrany, igual que el següent, es formula com una interrogació que convida a triar entre els dos elements que en realitat són gairebé equivalents, fet que confirma que el descendent acabarà reproduint el model familiar.

Son pare ceba, sa mare grill, què farà el fill? És un altre refranys que s'utilitza per parlar de la genètica familiar. S'aplica als defectes de caràcter dels fills heretats dels pares. Si les qualitats dels pares són poc admirables, el resultat tampoc pot ser gaire prometedor. D'aquesta manera, els fills de vegades semblen condemnats per la seva herència familiar.

Qui no sembla a son pare, sembla a sa mare. Aquest refrany és més neutre i descriptiu, simplement constata que la influència dels pares és inevitable. És a dir, tothom hereta alguna cosa dels seus progenitors, ja sigui en l'aspecte físic, el caràcter, els hàbits o les maneres de fer. Si no s'assembla a un, segurament s'assembla a l'altre.

Cada u és d'un pare i una mare. Aquest refrany serveix per remarcar més aviat la individualitat personal. Vol dir que cada persona té un comportament diferent, fruit de les seves circumstàncies genètiques, educatives o culturals, que la diferencien de les altres.

També hi ha refranys que atribueixen la transmissió genètica a un dels progenitors.

Els fills s'assemblen a les mares, i les filles, als pares. El refrany es basa en una creença popular segons la qual els fills tendeixen a assemblar-se més al progenitor del sexe oposat.

El cavall pren més del pare que de la mare. Aquest refrany observa que la transmissió genètica és més important per la línia paterna. Reflecteix una visió tradicional segons la qual els fills s'assemblen físicament, en el caràcter o en les habilitats més al pare. Com veiem, els dos refranys anteriors poden resultar una mica contradictoris, ja que reflecteixen opinions contràries.

Un altre tema detectat és el tema d'amor incondicional cap als fills. Els dos refranys següents transmeten la idea que l'amor paternal i maternal és essencial i insubstituïble en la vida d'una persona:

Amor de pare i mare, la resta és aire.

Amor, de pare o mare; que tot altre falla.

Aquests refrany posen en valor l'amor dels pares com a pilar fonamental de la vida. L'amor dels pares és el més pur, sincer i incondicional, i cap altre amor no es pot comparar amb aquest. Es pot inferir que la resta d'afectes (amics, parelles, coneguts...) poden ser canviants o menys profunds.

Els refranys també al·ludeixen als conflictes familiars existents dins la relació entre pares i fills. Les connotacions que hem trobat es refereixen a la ingratitud, al patiment que poden causar els fills i a la incredulitat que poden experimentar.

Amb bona vida, pare i mare s'oblida. El refrany expressa una crítica clara a la ingratitud dels fills quan milloren la seva situació personal o econòmica. De vegades, quan s'aconsegueix riquesa o èxit, es pot arribar a descuidar o menysprear els orígens i els progenitors.

Quan és mal el fill, sa mare fa deshonrar i son pare flastomar. El refrany parla sobre les conseqüències del mal comportament dels fills en relació amb els pares. El comportament inadequat dels fills perjudica els pares, que pateixen vergonya, tristesa o frustració per tal conducta dels seus descendents. Reflecteix la importància del bon comportament com a mostra de respecte cap als pares.

Qui no creu a son pare o a sa mare ha de creure a una pell de tabal. El refrany critica la manca de confiança o respecte dels fills envers els seus pares. Adverteix que els fills que no escolten els seus pares, no valoren la seva experiència o són desobedients a casa, al final hauran d'obeir per força a autoritats externes que potser no els voldran tan bé com els seus pares.

Els refranys populars reflecteixen una visió tradicional, i de vegades crítica, de la relació entre pares i fills. D'una banda, es reconeix la influència inevitable dels progenitors en el caràcter i el destí dels fills, així com l'amor profund i incondicional que els pares senten. De l'altra, es posa de manifest la preocupació per la ingratitud i els conflictes generacionals, que poden trencar els vincles familiars. En conjunt, aquests refranys ofereixen una mirada rica i complexa sobre les dinàmiques familiars, marcada per la transmissió de valors, afectes i tensions.

3.3. Educació dels fills

La relació entre els fills i els pares es percep també en els temes educatius. Alguns dels refranys s'entenen com a descripcions dels diferents valors o rols dels progenitors en l'educació de l'infant, mentre que d'altres són més aviat recomanacions sobre com han d'actuar als fills.

El pare al cafè, la mare a missa i el fill sense camisa. El refrany vol remarcar la incoherència entre les accions dels adults i les necessitats dels infants. En alguns entorns familiars, els pares estan ocupats en les seves pròpies activitats i obliden les responsabilitats familiars. Es tracta d'una crítica de la desatenció familiar i la irresponsabilitat parental.

El minyó, quan perd son pare, allunyeu-lo de la mare. Aquest refrany reflecteix una visió tradicional de la criança i dels rols familiars. Suggereix que la mare no sap imposar prou autoritat o disciplina, que pot ser massa indulgent, i que el nen acabarà malcriat si no rep una educació adequada per part del pare. Reflecteix una visió estereotipada de la capacitat de les mares per criar soles.

El pare, per castigar, i la mare, per tapar. Com en el refrany anterior, es parla de la missió tradicional de la figura paterna i de la materna en l'educació dels fills, o sigui, de maneres diferents d'educar. El pare representa l'autoritat, mentre que la mare simbolitza la protecció.

No por pollí per cop de sa mare, ni infant ni fadrí per ferida de pare. El refrany és una justificació del càstig o la disciplina exercida pels pares com a part de l'educació. Els progenitors de vegades poden castigar amb rigor els fills, però no amb intenció de fer-los mal,

sinó amb la voluntat d'ensenyar o corregir. Es dedueix que el càstig, si no és excessiu, té una funció educativa i contribueix a formar el caràcter.

Observa el fill el que fa son pare i escolta atent la veu de sa mare. Aquest refrany destaca els dos canals principals d'aprenentatge dels fills i la influència positiva dels pares en la seva educació. Es posa en valor el paper complementari dels dos progenitors en la formació dels infants, que aprenen tant per imitació com per consell.

Finalment, esmentem els refranys que es poden interpretar com a consells per als fills, i que ajuden a guiar-los en els valors familiars i religiosos.

Les festes has de guardar i a ton pare i mare honrar. El refrany recorda dos dels manaments bíblics, té un to educatiu i moral. Es fa servir per promoure valors com el respecte i la responsabilitat.

Ou la lliçó de ton pare i no deixes la llei de ta mare. Aquest refrany també conté un component moral i posa en valor l'autoritat i la saviesa dels pares. Reforça la importància de l'educació familiar com a base de la formació personal i reflecteix una visió complementària dels rols parentals en la transmissió de l'ensenyament i les normes.

Els refranys analitzats en aquest apartat ofereixen una visió tradicional de l'educació familiar, en què els pares tenen rols diferenciats però complementaris. S'hi posa èmfasi en la importància de l'exemple, la disciplina i el respecte com a pilars de la formació dels fills. Alhora, es critica la desatenció i es promou una educació basada en valors sòlids. Aquestes mostres del corpus d'estudi reforcen la idea que la família és la primera escola de vida.

3.4. Discussió sobre indicis de misogínia

Tot i que hi ha refranys que reconeixen la complementarietat entre pare i mare, alguns reforcen una divisió de rols estereotipada.

Els refranys estudiats no són obertament misògins, però alguns que parlen de la relació entre la mare i el pare, i d'altres que fan referència a l'educació dels fills per part de tots dos, contenen elements que poden ser interpretats com a biaix de gènere o com a expressió d'una visió patriarcal, especialment en els aspectes següents:

- desvaloració de la capacitat educativa de la mare: *El minyó, quan perd son pare, allunyeu-lo de la mare* suggereix que la mare no és capaç de criar adequadament sola.
- associació de la mare amb indulgència o debilitat: *El pare, per castigar, i la mare, per tapar* reforça el tòpic de la mare com a figura que encobreix o excusa el fill, i la presenta com a menys capaç en termes de disciplina i educació.
- presentació de les dones com a font de conflicte: *Dues filles i una mare, tres dimonis per a un pare* i *Tres filles i una mare, pobre pare* poden ser llegits com una caricatura negativa de la presència femenina en la vida d'un home.
- projecció de la sospita sobre la dona i la desconfiança: *El fill que s'assembla al pare, honra la mare* i *Quan el fill s'assembla al pare, treu de dubtes a la mare* reflecteixen valors patriarcals i una visió de la dona com a potencialment sospitosa o deshonesta, mentre que l'home esdevé la mesura de la legitimitat familiar.

CONCLUSIONS

Els refranys ens permeten analitzar els mecanismes socials de la cultura en qüestió. Alguns refranys poden semblar contradictoris, i això és perquè reflecteixen la riquesa i la diversitat de

les circumstàncies vitals. En els 10 refranys que tracten de la relació entre la mare i el pare dins la família, es poden identificar tres grans temes: el repartiment de rols familiars (2 refranys), on es mostra una divisió clara de responsabilitats: la mare s'encarrega de l'àmbit domèstic i emocional, mentre que el pare aporta els béns materials; les dinàmiques familiars (5 refranys), on alguns refranys reflecteixen situacions de tensió o desequilibri dins la família, especialment quan el pare es troba envoltat de dones i filles amb caràcter fort, un dels refranys indica que el fet de ser mare i esposa no sempre aporta felicitat, i també es mostra la manca d'harmonia entre els progenitors, alhora, però, es destaca la importància del respecte i la lleialtat dins la unitat familiar; paternitat i filiació (3 refranys), que tracta la paternitat des de dues perspectives: d'una banda, la confirmació de la filiació i la fidelitat conjugal a través de la semblança física del fill amb el pare; de l'altra, el dubte sobre la paternitat, ja que aquesta no és tan evident com la maternitat.

Els 11 refranys en els quals el tema central és la relació entre pares i fills es concreten en 3 realitats diferents: la transmissió de qualitats (6 refranys), on alguns refranys reflecteixen la creença que els fills hereten tant les qualitats com els defectes dels seus progenitors, alguns refranys, més neutres, simplement constaten que la influència dels pares és inevitable, mentre que d'altres atribueixen la semblança a un progenitor concret; amor incondicional dels pares (2 refranys), on es destaca l'amor dels pares com un sentiment pur, essencial i insubstituïble, aquest amor es presenta com el més sincer i constant, en contrast amb altres tipus d'afectes, que poden ser més volàtils o superficials; conflicte generacional i desobediència (3 refranys), on alguns refranys critiquen l'actitud dels fills que, un cop aconsegueixen una bona posició, obliden els seus pares, també es parla del patiment que poden causar els fills amb mal comportament i de la manca de respecte o confiança envers els progenitors, advertint que això pot portar conseqüències negatives.

El tercer bloc temàtic analitza el paper educatiu dels pares a través de 7 refranys populars que reflecteixen: la crítica a la desatenció familiar (1 refrany), que denuncia la manca de responsabilitat dels pares que prioritzen els seus interessos personals per sobre de les necessitats dels fills, mostrant una incoherència entre el que fan i el que haurien de fer; els rols tradicionals en l'educació (4 refranys), on diversos refranys reflecteixen una visió tradicional dels rols parentals: el pare com a figura d'autoritat i disciplina, i la mare com a menys rigorosa i més protectora, també es justifica el càstig amb finalitat formativa; consells per als fills (2 refranys), que tenen un to moralitzador i educatiu, promovent el respecte als pares, l'obediència i la importància de seguir els seus ensenyaments. En alguns refranys d'aquest tercer bloc es destaca la complementarietat de l'educació del pare i de la mare com a base de l'aprenentatge. És a dir, encara que els pares tenen rols diferenciats, són alhora complementaris i representen la primera escola de la vida.

En els refranys analitzats es reflecteix un ventall ric de temàtiques socials i interpersonals, ja que la realitat familiar i les qüestions relacionades poden ser molt diverses. Tot i que, de vegades, es contraposa el rol de la figura materna al de la paterna i es reforça una divisió de rols estereotipada, es dedueix que ambdues figures es complementen i són imprescindibles per a la vida familiar. I encara que la figura de la mare, en alguns casos, es relaciona amb un ésser complicat, potencialment infidel o massa compassiu des del punt de vista educatiu, podem concloure que els refranys aquí analitzats no tenen un enfocament obertament misogin. Tanmateix, per corroborar aquesta conclusió, en futures investigacions caldria sotmetre a l'anàlisi refranys que continguin només una de les paraules clau, és a dir, comparar els refranys

amb la paraula *mare* i els refranys amb la paraula *pare.* Això permetria extreure conclusions més definitives sobre el tractament de cada figura parental dins la paremiologia catalana.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Amades, J. (2004 [1936]). *Refranyer de les dones*. Tarragona: El Mèdol.

Corpas Pastor, G. (1996). *Manual de fraseología española*. Madrid: Gredos.

Echevarría Isusquiza, I. (2011). Refranes y géneros. Estudios humanísticos. *Filología*, 33: 245-272. <https://revpubli.unileon.es/ojs/index.php/EEHHFilologia/article/view/2889/2066> [consulta: 02/07/2025]

Fernández Poncela, A. M. (2004). *Sexe i refranyer*. Barcelona: CIM.

Fontana i Tous, J. (2018). Justícia, brutícia. Aproximació als refranys mínims catalans i romanesos. *Actes del XVIIIè Col·loqui de l'AILLC*, 148-163. <https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000303/00000065.pdf> [consulta: 04/07/2025]

Gargallo Gregori, J. (2025). *El Refranyer*. https://elrefranyer.com/ [consulta: 17/07/2025]

Miccoli, V. A. (2023). La madre en las paremias salentinas y sus correspondencias en español. *Paremia*, 33: 49-61. <https://cvc.cervantes.es/lengua/paremia/pdf/033/004_miccoli.pdf> [consulta: 05/07/2025]

Oriol Carazo, C.; Sunyer Molné, M. (2018). La Paremiologia catalana comparada de Sebastià Farnés i el seu estudi des d'una perspectiva de gènere. *Estudis de Literatura Oral Popular*, 7: 103–115. <https://raco.cat/index.php/ELOP/article/view/347254/438436> [consulta: 01/07/2025]

Pàmies i Riudor, V. (2020-2025). *Paremiologia catalana comparada digital*. <https://pccd.dites.cat/> [consulta: 17/07/2025]

Sevilla Muñoz, J. (2002). El refrán: síntesis de experiencia. *La palabra. Expresiones de la tradición oral*, 71-93. Salamanca: Centro de Cultura Tradicional. Diputación de Salamanca.

Sevilla Muñoz, J.; Cantera Ortiz, J. (2002). *Pocas palabras bastan. Vida e interculturalidad del refrán.* Salamanca: Centro de Cultura Tradicional. Diputación de Salamanca.

Sevilla Muñoz, J.; Crida Álvarez, C. A. (2013). Las paremias y su clasificación. *Paremia*, 22: 105-114. <https://cvc.cervantes.es/lengua/paremia/pdf/022/009_sevilla-crida.pdf> [consulta: 28/06/2025]